

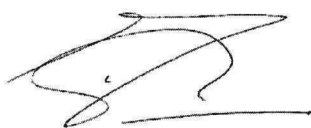
Protocol vroeg reactief beheer Oostvaardersplassen

Versie 1.1

Dit protocol is vastgesteld door de Directeur Staatsbosbeheer, gehoord hebbende het advies van de beheeradviescommissie Oostvaardersplassen van 7 januari 2011. Uit de brief van de beheeradviescommissie: "De beheeradviescommissie constateert dat met dit protocol op de juiste wijze invulling wordt gegeven aan de aanbeveling van ICMO2 om over te gaan naar een methode van vroeg reactief beheer van de grote grazers in het Oostvaardersplassengebied. Wij adviseren u dan ook uw beheer zo snel mogelijk conform dit protocol uit te voeren."

Twee kleine tekstuele wijzingen zijn doorgevoerd.

Chris Kalden, directeur Staatsbosbeheer, 19 januari 2011

Staatsbosbeheer
Versie 1.1, d.d. 19 januari 2011

Inhoud

1. Inleiding
2. Proces naar een nieuw protocol
3. Doelstellingen vroeg beheer
4. Uitwerking vroeg reactief beheer
5. Uitvoeringschema vroeg reactief beheer
6. Operationele uitvoering vroeg reactief beheer

Bijlagen

Bijlage 1.	Kaart Oostvaardersplassen
Bijlage 2.	Geraadpleegde personen.
Bijlage 3.	Operationele afspraken en veiligheid

1. Inleiding

Het natuurgebied Oostvaardersplassen is van groot internationaal belang op het gebied van de biodiversiteit. Het is een Europees beschermd gebied (Natura 2000) waar met name de vogelwaarden van groot belang zijn. In het natuurgebied Oostvaardersplassen zijn natuurlijke processen een essentieel onderdeel van het in stand houden en ontwikkelen van de natuurwaarden. De grote grazers die in de Oostvaardersplassen leven, de Edelherten, Konikpaarden en Hekcrunderen, spelen hierin een belangrijke rol. Zoveel als mogelijk wordt deze dieren de ruimte geboden om op een natuurlijke wijze te leven. Dit geldt voor de perioden van overvloed zoals de zomer en herfst, maar ook voor de perioden waarin voedsel en dekking schaars zijn zoals de winter en het vroege voorjaar. Het welzijn van de Edelherten, Konikpaarden en Hekcrunderen is regelmatig onderwerp van gesprek. In maart 2010 heeft de Tweede Kamer verzocht om een versnelde evaluatie van het bestaande beheer dat gebaseerd is op de adviezen van de International Committee on the Management of the Oostvaardersplassen (ICMO, 2006). De evaluatie van het beheer is in 2010 uitgevoerd door een nieuwe ICMO-commissie (ICMO2) onder leiding van de heer Gabor. Op 22 november 2010 heeft de ICMO2-commissie haar bevindingen aangeboden aan Staatssecretaris Bleker van Economie, Landbouw en Innovatie (EL&I). Staatssecretaris Bleker heeft Staatsbosbeheer verzocht een aantal aanbevelingen uit te werken. In dit protocol is de aanbeveling om te komen tot "early reactive culling" uitgewerkt en vertaald in een operationeel protocol.

ICMO aanbeveling early reactive culling

Adapt a new strategy of early reactive culling which takes into account environment conditions and start implementing it on december 15 (2010). This includes culling animals that are visibly in poor condition or with deviant behaviour before unnecessary suffering occurs in late winter. Apply the same strategy to all the three species.

2. Proces naar een nieuw protocol

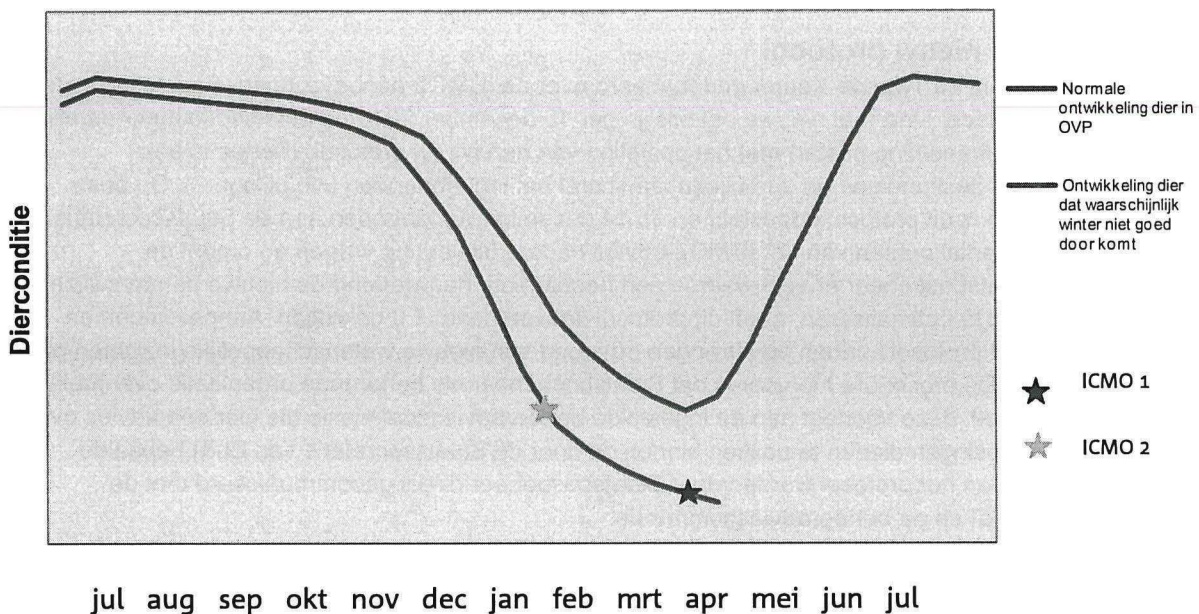
Op 1 december 2010 is in de Tweede Kamer gedebatteerd over de ICMO2 aanbevelingen. Gezien de korte termijn (ICMO advies luidde: start met nieuwe beleidslijn per 15 december 2010) is Staatsbosbeheer parallel aan de parlementaire behandeling gestart met het opstellen van een nieuw protocol. Hiertoe is een bijeenkomst belegd met deskundigen en een bijeenkomst met belanghebbenden (zie bijlage 2). Op basis van deze bijeenkomsten is dit protocol opgesteld en op 14 december aangeboden aan de Staatssecretaris van EL&I. Omdat een aantal punten van het ICMO2-advies nadere uitwerking vragen en omdat de Staatssecretaris en Staatsbosbeheer er veel waarde aan hechten om nauwlettend de nieuwe beheerswijze te evalueren en zonodig te optimaliseren, heeft dit protocol de werknaam 1.0 gekregen. Aanpassingen en aanscherpingen van het protocol kunnen plaatsvinden op grond van nieuwe wetenschappelijke inzichten of ervaringen uit het veld. De procedure hiervoor is dat Staatsbosbeheer als beherende organisatie eventuele voorstellen hiertoe opstelt, deze voorlegt aan de ingestelde beheeradviescommissie die hier een advies over geeft. Eventuele aanpassingen dienen te passen binnen de door de Staatssecretaris van EL&I bepaalde kaders. Aanpassingen van het protocol worden door Staatsbosbeheer direct gecommuniceerd met de Staatssecretaris van EL&I en de beheeradviescommissie.

3. Doelstellingen vroeg reactief beheer

Het vroeg reactief beheer heeft als primair doel om onnodig en langdurig lijden van de grote grazers maximaal te beperken. Onder 'lijden' wordt hierbij verstaan, dat dieren aan omstandigheden worden blootgesteld, die hun natuurlijk aanpassingsvermogen overschrijden. (Dat is bijvoorbeeld het geval als een dier aan een voedseltekort wordt blootgesteld, terwijl zijn vetreserve al is verbruikt.) Onder 'onnodig, langdurig lijden' wordt verstaan, als er niet ingegrepen wordt op het moment dat herkenbaar is, dat het aanpassingsvermogen van een dier wordt overschreden en ingrijpen wel mogelijk is.

Naast het primaire doel om onnodig en langdurig lijden maximaal te beperken, wordt ook beoogd om in de Oostvaardersplassen zoveel mogelijk uit te gaan van natuurlijke selectie binnen en ontwikkeling van de populatie grote grazers. De natuurlijke processen binnen de OVP bepalen daarbij hoeveel dieren er op een bepaald moment kunnen leven (en dat kan fluctueren per jaar en door de tijd) en welke dieren bijvoorbeeld de komende winterperiode niet zullen overleven. Terwijl het eerder vastgestelde management van laat reactief beheer erop gericht was de natuurlijke processen zo lang mogelijk door te laten gaan, zal nu veel eerder ingegrepen worden door dieren al dan af te schieten als er eerste duidelijke signalen zijn dat individuele dieren weinig perspectief hebben om te overleven. Hierbij speelt naast de dierconditie ook de omstandigheden van de omgeving (omgevingsconditie) een belangrijke rol.

Dit protocol is gedurende het gehele jaar operationeel. Echter het meeste impact zal er in de winterperiode zijn, omdat het aanpassingsvermogen van de grote grazers tijdens deze periode onder grote druk staat. In de praktijk zal dit er toe leiden dat - waar afschot op basis van het vigerende protocol met name plaatsvond in de maanden maart en april - er een verschuiving naar eerder in het jaar zal gaan plaatsvinden. Beoogd wordt om een intensief toezicht op de conditie van de grote grazers het beheer vooral in de periode januari-februari te laten plaatsvinden. Effect hiervan is dat dieren die met een zekere waarschijnlijkheid de winter niet zullen overleven niet onnodig en langdurig in een slechte conditie zullen verkeren.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat niet te voorkomen is dat er toch ook dieren op een natuurlijke wijze zullen sterven aan het einde van de winter. Een plotselinge verslechtering van de conditie kan optreden. Dit gebeurt overal in de natuur, waarbij een plotselinge verslechtering inhoudt dat er geen sprake is van langdurig lijden. Verder wordt bij het vroeg reactief beheer geaccepteerd dat niet uit te sluiten is dat er dieren geschoten worden die mogelijk toch de winter overleefd zouden hebben. In de praktijk is in eerdere jaren gebleken dat er ieder jaar dieren zijn die ondanks een slechte conditie toch in staat zijn de winter te overleven.

4. Uitwerking vroeg reactief beheer

In het advies van ICMO2 wordt geadviseerd om in het uit te voeren beheer en het op te stellen protocol rekening te houden met een tweetal hoofdpunten:

- Dierconditie (uiterlijke conditiescore en gedrag)
- Omgevingsconditie (populatie-dichtheid, voedselbeschikbaarheid, beschutting en weercondities).

Het ICMO heeft hiervoor het volgende schema opgesteld (blz 36 ICMO2 Advies):

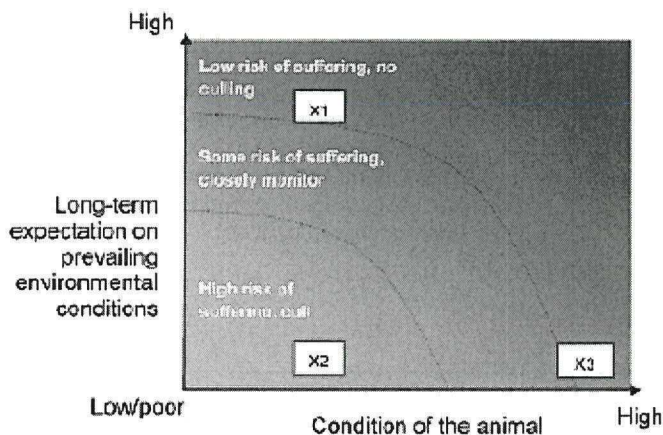

Figure 3.1. Phase plane showing the trade-off between animal condition and long-term expectation on prevailing conditions in determining the need to prevent long-term unnecessary suffering by reactive culling. By way of example: an animal that is in very poor body condition but experiencing good environmental conditions (X1) would not be culled, while an animal with the same body condition but in harsh long-term environmental conditions (X2) will be culled. By contrast, another animal which is in good body condition under the same harsh environmental conditions will not be culled (X3).

Kern van het ICMO2 advies is dat onderkent wordt dat de dierconditie gedurende het jaar sterk verandert. Zo loopt de conditie van de dieren normaal gesproken terug in de winter en wordt weer goed in voorjaar en zomer. Dit is een natuurlijk proces, dat plaatsvindt binnen de grenzen van het aanpassingsvermogen van grazers. Er is hierbij geen sprake van onnodig lijden, als de dieren in de gelegenheid worden gesteld adequaat te kunnen reageren op slechte omgevingscondities. Voldoende beschutting is hierbij voor de grazers een vereiste. Een sterk teruggelopen conditie van de dieren waarbij de omgevingsfactoren (bv voedsel, beschutting, weersomstandigheden) nog voor een langere periode sterk negatief zullen blijven en er derhalve weinig of geen perspectief is voor de dieren om hier op een succesvolle manier mee om te kunnen gaan, wordt als onnodig lijden en dus als niet acceptabel beschouwd. Het nieuwe afschotprotocol maakt in essentie geen onderscheid naar het moment in het seizoen, omdat onnodig lijden op ieder moment van het jaar maximaal beperkt zal worden. Mocht er in een periode van het jaar, waarin de dieren in een prima conditie zijn een calamiteit (bv een grootschalige overstroming) zijn waardoor de omgevingsfactoren zodanig slecht zijn dat er geen perspectief is, dan leidt dit afwegingskader tot passende ingrepen. Omgekeerd zal een dier ondanks goede omgevingsomstandigheden worden afgeschoten, als het in een zodanig slechte conditie verkeert, dat het zeer waarschijnlijk niet zal overleven. Vanzelfsprekend zullen echter de omgevingsconditie en de dierconditie met name in de winterperiode teruglopen waardoor feitelijk ingrijpen in grotere omvang in de winterperiode zal plaatsvinden.

5. Uitvoeringschema vroeg reactief beheer

5.1 Dierconditie

Er zijn mondiaal diverse beschrijvingen operationeel om de individuele conditie van dieren te beschrijven. Deze beschrijvingen zijn veelal specifiek gemaakt per diersoort en vaak gericht op gehouden dieren. De conditiebepaling die in dit protocol gehanteerd wordt, is primair gericht op de leefomstandigheden in de Oostvaardersplassen. De classificatie is opgebouwd uit een combinatie van visueel beeld en gedragskenmerken.

Dierconditie	Lichamelijke kenmerken	gedragskenmerken
Dierconditie 1 (slecht)	<ul style="list-style-type: none"> • Doornuitsteeksels als tanden van een zaag • Zeer sterk ingevallen bedekking tussen doorn- en dwarsuitsteeksels • Zeer sterk ingevallen buikvulling • Bedekking tussen heupbeen en zitbeen ernstig ingevallen, geen vlees aanwezig • Zitbeenderen zeer prominent met diepe V-vormige holte onder de staart 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewegingsgedrag: zeer traag, onregelmatige bewegingen, struikelen vaak, niet vast op de benen • Onderzoekend gedrag: gedesoriënteerd, apathisch • Sociaal gedrag: afgezonderd • Foerageergedrag: geen
Dierconditie 2 (slecht - matig)	<ul style="list-style-type: none"> • Doornuitsteeksels als duidelijk zichtbaar • Sterk ingevallen bedekking tussen doorn- en dwarsuitsteeksels • Sterk ingevallen buikvulling • Bedekking tussen heupbeen en zitbeen duidelijk ingevallen, weinig vlees aanwezig • Zitbeenderen prominent met diepe, bijna V-vormige holte onder de staart 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewegingsgedrag: traag, onregelmatige bewegingen, struikelen vaak, minder vast op de benen • Onderzoekend gedrag: gedesoriënteerd, niet alert, passief • Sociaal gedrag: volgt de groep vertraagd • Foerageergedrag: geen
Dierconditie 3 (matig)	<ul style="list-style-type: none"> • Doornuitsteeksels individueel te onderscheiden • Duidelijk ingevallen bedekking tussen doorn- en dwarsuitsteeksels • Sterk ingevallen buikvulling • Bedekking tussen heupbeen en zitbeen sterk ingevallen, zeer licht bekleed • Zitbeenderen prominent U-vormig, holte onder de staart 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewegingsgedrag: minder krachtige bewegingen, • Onderzoekend gedrag: licht passief • Sociaal gedrag: minder interactief, wel in de buurt van de groep • Foerageergedrag: blijvend op zoek naar voedsel
Dierconditie 4 (matig - goed)	<ul style="list-style-type: none"> • Doornuitsteeksels individueel te onderscheiden • Duidelijk ingevallen bedekking tussen doorn- en dwarsuitsteeksels • Enigszins ingevallen buikvulling • Bedekking tussen heupbeen en zitbeen enigszins ingevallen, licht bekleed • Zitbeenderen prominent U-vormig, holte onder de staart 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewegingsgedrag: krachtige bewegingen, • Onderzoekend gedrag: actief • Sociaal gedrag: matig interactief, wel in of bij de groep • Foerageergedrag: blijvend op zoek naar voedsel
Dierconditie 5 (goed)	<ul style="list-style-type: none"> • Geraamte en bedekking goed in balans • Doornuitsteeksels niet meer goed te onderkennen • Geen afzonderlijke dwarsuitsteeksels zichtbaar • Geen ingevallen buikvulling • Bedekking tussen heupbeen en zitbeen licht tot goed bekleed 	<ul style="list-style-type: none"> • Bewegingsgedrag: goed gecoördineerd, krachtig • Onderzoekend gedrag: alert, reagerend op aanwezigheid mensen of andere dieren • Sociaal gedrag: interactief, verzorgt zichzelf, in de groep • Foerageergedrag: passend bij

	<ul style="list-style-type: none"> Zitbeenderen afgerond, ondiepe holte onder de staart 	omgeving
--	--	----------

5.2 Omgevingsconditie.

Naast de diercondities zijn de omgevingsfactoren van belang voor het waarderen van de welzijnssituatie van de dieren. In het ICMO2 rapport zijn de volgende omgevingsfactoren hierbij benoemd:

- Beschikbaarheid van voedsel in relatie tot de populatiedichtheid
- De aanwezigheid van beschutting voor slechtweersomstandigheden
- De weersituatie (ook daarin meegenomen de lange termijn verwachtingen)

In het protocol zal gewerkt worden met een samengestelde waardering van de bovenstaande factoren. Hiervoor is gekozen omdat niet één aspect van de omgevingsfactoren bepalend is, maar vooral de combinatie. Als voorbeeld: als de weersituatie slecht is, hoeft dit op zichzelf niet negatief te zijn, als er bijvoorbeeld voldoende beschutting is. Of als de voedselsituatie slecht is, is dit ernstiger als ook de weersvooruitzichten voor de lange termijn slecht zijn.

De waardering van de omgevingscondities is als volgt opgebouwd:

Omgevingsfactor	Waardering (punten)	Beschrijving
Voedsel	Goed Matig Slecht	Optimale beschikbaarheid voor 100% van de dieren Beschikbaarheid voor 50% van populatiebehoefte Vrijwil geen voedsel aanwezig
Beschutting	Goed Matig Slecht	Goede beschutting voor 100% van de dieren Beschutting voor 50% van de populatiebehoefte Vrijwel geen beschutting aanwezig
Temperatuur	Goed Matig Slecht	Wisselend, binnen aanpassingsvermogen Extreem, periode 5 tot 10 dagen Extreem, periode meer dan 15 dagen
Wind	Goed Matig Slecht	Wisselend, binnen aanpassingsvermogen Periode tot 5 dagen, meer dan windkracht 5 Periode meer dan 10 dagen, meer dan windkracht 5
neerslag	Goed Matig Slecht	Weinig of wisselend neerslag Periode met meer dan 3 dagen neerslag Periode meer dan 5 dagen zware neerslag

5.3 Interactie dierconditie – omgevingsconditie.

In het navolgende schema zijn de dierconditie en de omgevingscondities samengebracht.

dierconditie	Omgevingsconditie							
	slecht							goed
5.00 (goed)								
4.00								
3.00	X							
2.00	X	X	X	X	X			
1.00 (slecht)	X	X	X	X	X	X	X	X

X = actief ingrijpen door middel van afschot.

Met behulp van het bovenstaande schema wordt nadrukkelijk een handvat geboden om naast de dierconditie ook de omgevingsconditie te benutten in de afweging om in te grijpen of niet. Het individuele dier wordt beoordeeld op dierconditie (lichamelijk en gedrag) en vervolgens wordt met behulp van het bovenstaande schema een zo goed mogelijke inschatting gemaakt of het aannemelijk is of het dier de komende periode kan doorstaan. Het bovenstaande schema zal continu aan de praktijk getoetst worden.

Aanvullend op het bovenstaande schema zijn voor een aantal bijzondere situaties additionele richtlijnen:

- **Ziekten en verwondingen.** Hoewel er in de Oostvaardersplassen een zeer laag ziektebeeld is (gebaseerd op oa secties door de Gezondheidsdienst voor Dieren) is er soms sprake van individuele dieren met een herkenbaar ziektebeeld. Het meest voorkomend is ataxie onder de edelherten. Indien er symptomen zijn die er op wijzen dat dieren een ziekte hebben die zal leiden tot (op termijn) de dood, zal actief ingegrepen worden (afschot). E.e.a in nauw overleg met de dierenarts. Dit geldt ook voor verwondingen (bv verwonde edelherten als gevolg van bronst: vorkelen).
- **Slecht ontwikkelde jonge dieren en zeer laat geboren dieren** (met name hertenkalfjes) Jonge dieren die bij het ingaan van de winter slecht ontwikkeld zijn, blijken een zodanig kleine kans te hebben om de winter te overleven dat vroegtijdig ingegrepen zal worden.

6. Operationele uitvoering van het vroeg reactief beheer

6.1 Verantwoordelijkheden

Staatsbosbeheer is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beheer zoals beschreven in dit protocol. Het Districtshoofd Flevoland van SBB stuurt de uitvoering aan. De dagelijkse coördinatie van het beheer wordt uitgevoerd door de verantwoordelijke boswachter(s). Een nadere beschrijving van de uitvoering is opgenomen in bijlage 3. De Beheeradviescommissie monitort de uitvoering en adviseert hier over.

6.2 Veiligheid – publieke toegankelijkheid

In het vroeg reactief beheer staat het dierenwelzijn uitgangspunt. Beperkingen om niet te kunnen schieten indien dit noodzakelijk is, dienen zoveel mogelijk weggenomen te worden. Hiertoe zal Staatsbosbeheer de toegankelijkheid van het gebied voor het beheer vergroten (verbeteren / uitbreiden beheerswegen). Veiligheid voor zowel dienstdoende beheerders als publiek zijn randvoorwaardelijk. Omdat delen van het Oostvaardersplassengebied (en de beoogde aangekoppelde bosgebieden zoals Oostvaardersbos en Driehoek) voor publiek toegankelijk zijn, zullen maatregelen genomen moeten worden. In de periode waarin beheer (afschot) aan de orde is, zullen beperkingen ten aanzien van de toegankelijkheid onvermijdelijk zijn. Er zullen gebieden afgesloten worden, maar Staatsbosbeheer hecht er aan hecht dat het publiek zo veel als verantwoord is (veiligheid, dierenwelzijn) het gebied kan blijven bezoeken. Voor de winterperiode 2010 - 2011 wordt voor de aan te sluiten gebieden voornamelijk uitgegaan van de volgende keuzes.

Gebied	Maatregelen en openstelling
Oostvaardersbos	<ul style="list-style-type: none"> • Wandelpaden worden afgesloten • Doorgaand fietspad, uitkijkpunt opengesteld na 12.00 uur. • Indien noodzakelijk vanwege dierenwelzijn / veiligheid kan overgegaan worden tot volledige afsluiting
Driehoek	<ul style="list-style-type: none"> • Wordt afgesloten voor publiek • In de weekenden in de middag (na 12.00 uur) begeleide excursies
Kotterbos	<ul style="list-style-type: none"> • Indien opgesteld voor grazers wordt dit (kleine) gebied afgesloten voor publiek
Hollandse Hout	<ul style="list-style-type: none"> • Indien besloten wordt tot openstelling voor de grazers zullen nader te bepalen beperkingen aan de orde zijn voor publiek

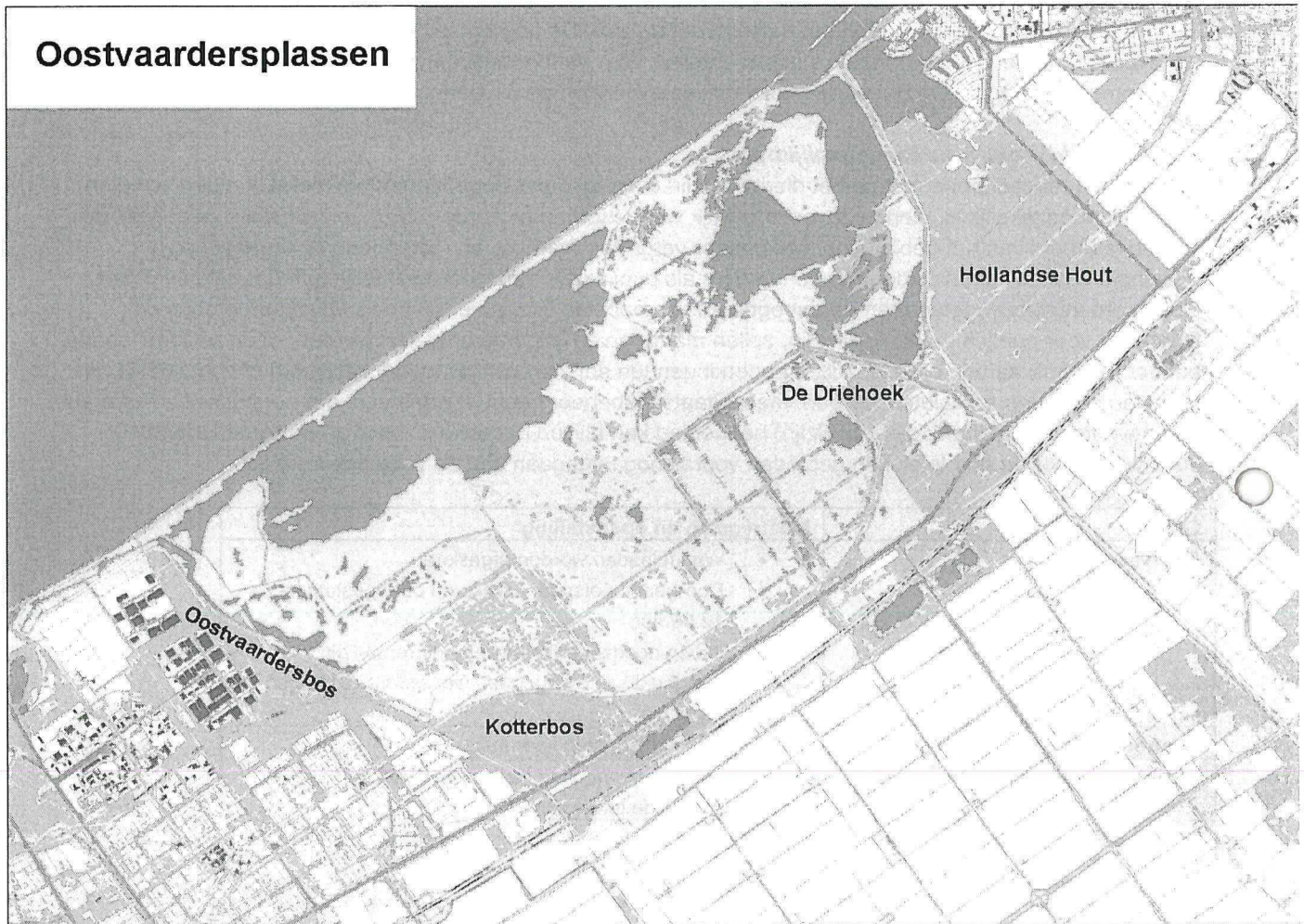
6.3 Middelen

Voor het afschot zijn bij Staatsbosbeheer kogelbuksen en een jachtgeweer met zogenaamde Brenneke patronen aanwezig.

6.4 Situatie waarin het protocol niet voorziet

Indien er zich omstandigheden voordoen waarin het protocol niet voorziet, zal de beheerder deze omstandigheden overleggen met het Districtshoofd Flevoland en vanuit deskundigheid handelen. Te allen tijde wordt van deze situaties schriftelijk verslag gedaan en bekend gemaakt aan de Beheeradviescommissie Grote Grazers. Dit kan leiden tot aanvulling / aanpassing van het protocol.

Bijlage 1. Kaart Oostvaardersplassen

Bijlage 2. Betrokken en geraadpleegde deskundigen / belanghebbenden

Deskundigen 1^e informatieronde:

Dhr. H. Luten (Dierenarts)
Mevr. M. van Dierendonck (Equine behaviour specialist, Equus research)
Dhr. G. Groot Bruinderink (Sr. onderzoeker Vegetatie-, fauna-, en landschapsbeheer Alterra)
Dhr. J. Griekspoor (Boswachter Oostvaardersplassen)

Belanghebbenden:

Mevr. F. Kraaijeveld (Dierenbescherming)
Mevr. Y. Bierman (Voorzitter Stichting Welzijn Grote Grazers)
Dhr. J. Linthorst (Vereniging Het Edelhert)
Dhr. J. van Herten (Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde)

Supervisie

Mevr. F. Ohl (Professor of Animal Welfare & Laboratory Animal Science, Un. Utrecht)
Dhr. J. Kaandorp (Dierenarts Beekse Bergen, lid ICMO2 Commissie)

Bijlage 3. Operationele afspraken en veiligheid

Middelen

In de Oostvaardersplassen zijn kogelbuksen aanwezig die gebruikt kunnen worden. Indien noodzakelijk, kan eventueel ook gebruik worden gemaakt van een jachtgeweer met Brenneke patronen. De wapens staan opgeborgen in een braakvrije kast. Hierin worden munitie en kogelbuksen gescheiden bewaard. Wapens en munitie staan **ALTIJD** in dezelfde kast wanneer ze niet worden gebruikt. De bewaarplaats van de sleutels is bij de gebruikers bekend.

Afvoer

Geschoten Heckrunderen en Konikpaarden worden in beginsel afgevoerd. Daar waar de terrein-omstandigheden dit niet toelaten, kan hier in bijzondere situaties van afgeweken worden. De beheerder die een Heckrund of Konikpaard afschiet draagt ook de verantwoording voor het afvoeren van het kadaver uit het terrein. Hij kan dit aan anderen overdragen of zelf doen.

De Edelherten blijven in beginsel in het terrein liggen. Van de mannelijke dieren worden de geweistangen verwijderd. Hiermee worden mensen gedemotiveerd om geweien in de Oostvaardersplassen te gaan zoeken en mee te nemen, waardoor ongewenste verstoring plaatsvindt. Verplaatsing en/of afvoer van dode edelherten kan aan de orde zijn indien dit uit milieuhygiënische overwegingen dan wel recreatieve beleving aan de orde is.

Vastlegging gegevens

Van ieder dier worden op een voorgedrukt formulier de volgende gegevens vastgelegd door de medewerkers van Staatsbosbeheer die het afschot doen:

- a) diersoort
- b) geslacht
- c) leeftijd: zo nauwkeurig mogelijk
- d) locatie
- e) reden voor afschot
- f) eventuele bijzonderheden
- g) datum van afschot
- h) bij twijfel over de gezondheid wordt via de coördinator faunabeheer de dierenarts gebeld.
- i) in overleg met de coördinator faunabeheer worden dieren ten behoeve van een bepaling van de gezondheidsstatus aangeboden aan de Gezondheidsdienst voor Dieren

De boswachter Monitoring/coördinator faunabeheer zorgt voor aanlevering van de gegevens aan het Bureau Ontwikkeling en Beheer van het Staatsbosbeheer.

Veiligheid

Voor medewerkers van Staatsbosbeheer die bij het afschot betrokken zijn gelden strenge veiligheidsprocedures. De medewerker is verzekerd via de algemene verzekering van Staatsbosbeheer. Deze verzekering geeft wettelijke dekking voor de medewerkers van Staatsbosbeheer. M.a.w mocht de betrokken medewerker iets anders raken dan het beoogde doel en daarmee schade veroorzaken, dan is hij hiervoor verzekerd.

Dit betekent dat buiten de Oostvaardersplassen en niet in opdracht van Staatsbosbeheer er dan ook **NOOIT** met de Staatsbosbeheergeweren geschoten mag worden, want deze handeling is niet verzekerd.

Voor noodsituaties in opdracht van de politie, én in overleg met de coördinator faunabeheer, kan een uitzondering gemaakt worden. Er wordt alleen gewerkt conform geldende vergunningen.

De volgende veiligheidsregels moeten strikt worden opgevolgd:

- a) voordat men het terrein in gaat altijd kijken en op de hoogte stellen van wie er in het terrein is;
- b) als men het geweer uit de kast pakt, altijd controleren of het wapen ongeladen is;
- c) werking van het geweer vooraf controleren, controleren of er geen rommel voor of in de loop zit;
- d) geweer altijd ongeladen en met open grendel wegzetten.
- e) nooit omhoog schieten (bijvoorbeeld wanneer een dier op de kade staat);
- f) in principe naar binnen schieten richting het centrum van het gebied;
- g) zorg voor een goed kogelvanger, zandbult;
- h) niet schieten bij mist, slecht zicht en te weinig licht;
- i) in principe geen afschot wanneer er excursies zijn in het gebied, uitzonderingen daar gelaten;

- j) rij nooit met een doorgeladen wapen rond dat niet op safe staat;
- k) in principe niet met meerdere personen in één auto tijdens het afschot;
- l) bij ijs en sneeuw geldt er een verscherpt veiligheidsregime in verband met gladheid en afketsgevaar.

In het Oostvaarderbos (Fluitbos) /Driehoek / Kotterbos (en evt. Hollandse Hout) gelden de volgende aanvullende veiligheidsregels:

- a) ga na of er publiek in het gebied is;
- b) bij twijfel **NOOIT** schieten;
- c) hou er rekening mee dat als de kogel iets anders raakt dan het beoogde dier (tak, riet of boom) hij van baan kan veranderen (ook kleine afwijkingen kunnen grote gevolgen hebben);
- d) als het afschot gezien/gehoord wordt, altijd even contact op nemen met de bezoeker en uitleggen waarom het afschot gepleegd is;
- e) ook bij afvoer van het dier (wanneer men langs mensen rijdt) altijd even stoppen en uitleggen

" VEILIGHEID GAAT VOOR ALLES. "

Afschot in het veld

Kijk goed rond en volg het beslisschema.

Regels bij afschot:

- a) zorg voor een goede kogelvanger (naar beneden schieten);
- b) zorg dat een dier goed dwars staat en dat er niets achter of naast staat;
- c) beperk de schootsafstand tot maximaal 100 m;
- d) op korte afstand kan een schot op de kop bovenkant nek of oor worden afgegeven mits onder optimale omstandigheden (opgelegd);
- e) boven de 30 m altijd blad schieten (direct achter voorpoot omhoog en een hand er achter ter hoogte van de schouder). Nooit langs de voorloper omhoog, dit geeft verhoogde kans op loperschoten;
- f) bij niet te verklaren missers, altijd op nieuw inschieten bij voorkeur samen met een collega;
- g) blijf na het afschot het dier goed volgen, en kijk wat het effect is van het schot;
- h) nooit direct naar het dier toe gaan (dit geeft teveel relatie met gevaar/auto);
- i) in principe niet schieten in grote roedels, uitzonderingen daar gelaten;
- j) schiet niet als je niet voldoende in rust bent en voorkom het afgeven van een schot onder tijdsdruk of spanning;
- k) ga er vanuit dat wat je doet altijd bekend is bij collega's en publiek
- l) houdt er rekening mee dat niet iedereen geconfronteerd wil worden met afschot van een dier;
- m) wanneer er afschot plaats vindt direct voor een uitkijkbult en /of hut even naar de mensen toe voor uitleg / of vraag even een collega.

Personele structuur

Het districtshoofd is eindverantwoordelijk voor het faunabeheer in de Oostvaardersplassen.

De Boswachter I&M Grote Grazers is gedelegeerd verantwoordelijk, voor het daadwerkelijke afschot, gebruik van de kogelbuksen en zorg voor monitoring.

Wie afschot pleegt is op het moment van het schot daadwerkelijk verantwoordelijk voor de effecten van zijn schot. **M.a.w. de schutter is (wettelijk) verantwoordelijk. Deze verantwoordelijkheid is niet overdraagbaar.**

Algemene afspraken :

- a) deze instructie is bindend en kan niet naar eigen inzicht worden ingevuld;
- b) de boswachter I&M Grote grazers controleert en coördineert;
- c) als er iemand in het veld afschot pleegt is de coördinator faunabeheer altijd op de hoogte, daadwerkelijk op de hoogte gesteld of via de voicemail;
- d) als hij er niet is (ziekte, vakantie), delegeert hij zijn bevoegdheden /verantwoordelijkheden in overleg met het Districtshoofd;
- e) steekproefsgewijs controleert de coördinator faunabeheer het afschot aan de hand van het beslisschema en conditiescore. Na herhaalde fouten rapporteert hij dit aan het districtshoofd en volgt een gesprek met de betrokkene;
- f) bij overtreding van de veiligheidsinstructie vervalt direct de bevoegdheid van het gebruik van een dienstgeweer en het uitvoeren van afschot. Na een gesprek met het districtshoofd en coördinator faunabeheer wordt de bevoegdheid opnieuw gegeven of vervalt definitief;
- g) er worden geen afgeschoten dieren of delen daarvan meegenomen uit het veld c.q. vanaf de beheersgebouwen;
- h) de coördinator faunabeheer verzorgt de instructie en praktische opleiding;
- i) Bij uitbreiding van gebieden geldt in principe deze instructie.

In alle gevallen waarin deze instructie niet voorziet, beslist de coördinator faunabeheer in overleg met het Districtshoofd.

Betrokken medewerkers bij het afschot/ beheer fauna:

Districtshoofd	verantwoordelijk voor beheer OVP
Boswachter I&M	betrokken bij afschot
Boswachter VPR (2 personen)	betrokken bij afschot
Senior veldmedewerker beheer	betrokken bij afschot
Veldmedewerker (2 personen)	betrokken bij afschot
Medewerker BOB	op afroep beschikbaar